

SITUAȚIA ARMATEI ROMÂNE ÎN PERIOADA IUNIE-OCTOMBRIE 1918 ÎN OPINIA GENERALULUI DE DIVIZIE CONSTANTIN CHRISTESCU

Dr. Ion RÎȘNOVEANU

Cercetător științific III,
Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

Generalul de divizie Constantin Christescu, șeful Marelui Stat Major, a arătat, în raportul înaintat Regelui Ferdinand I, că Armata României se afla într-o situație dificilă, în urma Păcii de la București, de la 24 aprilie/7 mai 1918, și a demobilizării, în ciuda succeselor din campania anului 1917.

Condițiile politice și, mai ales, cele militare, în care au fost recrutate contingentele în perioada 1915-1919, au cauzat probleme serioase în ceea ce privește pregătirea lor, mai ales având în vedere misiunile dificile care îi așteptau. Pregătirea, organizarea și echipamentele acestora erau inferioare celor ale marilor puteri din perioada Primului Război Mondial.

În ciuda acestor probleme, generalul de divizie Constantin Christescu a evidențiat faptul că existau și unele aspecte pozitive, care au reprezentat fundamentul victoriilor din vara anului 1917.

Cuvinte cheie: Primul Război Mondial, contingente, Armata României, divizie, instrucție.

Introducere

După strălucitele victorii din vara anului 1917 de la Mărășești, Mărășești și Oituz, în urma cărora armata română a oprit înaintarea trupelor Puterilor Centrale în Moldova, a doua jumătate a anului a adus modificări pe plan politic și militar, atât pe frontul de vest, cât, mai ales, pe frontul de est.

În noaptea de 25/26 octombrie/7-8 noiembrie 1917, detașamente de muncitori și soldați i-au arestat, în Palatul de Iarnă din Petrograd, pe membrii guvernului provizoriu condus de Alexandr Fiodorovici Kerenski, instaurându-se, astfel, în Rusia, puterea sovietelor sub conducerea lui Vladimir Ilici Lenin¹.

La scurt timp, mai exact la 1/14 noiembrie 1917, Congresul General al Sovietelor întrunit la Petrograd a adoptat *Decretul asupra păcii*, document politic care prevedea ieșirea Rusiei din război prin încheierea unei păci generale². Acest document a fost urmat, așa cum era de așteptat, de începerea negocierilor între Rusia, pe de o parte, și Puterile Centrale, pe de altă parte, pentru încheierea unui armistițiu separat între cele două tabere. Astfel, la data de 22 noiembrie/5 decembrie 1917, la Brest-Litovsk, delegațiile Rusiei Sovietice, Germaniei și Austro-Ungariei au semnat armistițiul, punând capăt acțiunilor militare desfășurate în această parte a frontului.

Tratatul de pace de la București (24 aprilie/7 mai 1918) – prevederi militare și condiții drastice impuse României

Simultan cu încheierea armistițiului de la Brest-Litovsk, generalul Dimitri G. Scerbacev, comandantul adjunct al frontului românesc, i-a anunțat pe regele Ferdinand și pe Ion I.C. Brătianu că a fost nevoit să ia legătura cu feldmareșalul August von Mackensen pentru încetarea oficială a ostilităților între marile unități ruse și cele inamice, în condițiile în care autoritatea asupra propriilor trupe aproape dispăruse³.

¹ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988, p. 657. De menționat că Alexandr Kerenski a reușit să părăsească Petrogradul, refugiindu-se ulterior în Franța, apoi în Statele Unite.

² *Ibidem*, p. 657.

³ *Ibidem*, p. 668.

*Evoluțiile
raporturilor
dintre Puterile
Centrale, pe
de o parte, și
Rusia Sovietică
și Ucraina, pe
de altă parte,
au dus la
izolarea politică
și militară a
României.*

De aceea, guvernul condus de Ion I.C. Brătianu a hotărât încetarea vremelnică a acțiunilor militare, consimțind participarea la negocierile privitoare la semnarea unui armistițiu cu Puterile Centrale. Acesta a fost semnat la Focșani în ziua de 26 noiembrie/9 decembrie 1917 și prevedea ca trupele ruse și cele germano-austro-ungare să înceteze provizoriu ostilitățile, urmând ca și armata română să încheie acest document „*pentru timpul cât va dura armistițiul armatelor ruse de pe frontul român*”⁴.

Din păcate, evoluțiile raporturilor dintre Puterile Centrale, pe de o parte, și Rusia Sovietică și Ucraina, pe de altă parte, au dus la izolarea politică și militară a României.

Mai mult, la 23 ianuarie/5 februarie 1918, Puterile Centrale au trimis guvernului român o notă ultimativă, amenințând cu executarea unor acțiuni militare de amploare în cazul în care autoritățile române nu vor angaja, în cel mai scurt timp, convorbiri diplomatice de pace. În acest sens, este edificatoare atitudinea contelui Ottokar von Czernin care, la 11/24 februarie, îl avertiza pe Alexandru Marghiloman asupra consecințelor dezastruoase care ar fi urmat unui eventual refuz al părții române a condițiilor impuse de Puterile Centrale: „*Dacă grosul chestiunii este primit, se va trata 10 sau 12 zile; dacă nu, armistițiul e sfârșit și atacăm. Cunoaștem forțele și cantitatea munițiilor dv. Va fi o campanie de 4 săptămâni și atunci va fi cu totul altceva; pentru rege, sfârșitul*”⁵.

O primă etapă a păcii separate dintre România și Puterile Centrale s-a încheiat la 20 februarie/5 martie 1918, odată cu semnarea, la Buftea, a *Tratatului preliminar de pace dintre România și Puterile Centrale*. Deși partea română a încercat să tergiverseze semnarea și aplicarea *Tratatului final*, acest lucru nu a avut sorți de izbândă, la 24 aprilie/7 mai 1918, la București, semnându-se *Tratatul de pace* și anexele sale dintre România, pe de o parte, și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia, pe de altă parte.

Prin prevederile cu caracter militar ale acestui *Tratat*, Puterile Centrale au impus României condiții drastice. Astfel, diviziile de infanterie cu numerele de la 11 la 15 urmau să fie demobilizate, așa cum era prevăzut atât în *Protocolul* semnat la Focșani, la data de 20 februarie/5 martie 1918,

⁴ Arhivele Militare Naționale Române (în continuare AMNR), fond Marele Cartier General. Secția 3 Operații, dosar nr. 34/1917, f. 321.

⁵ Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897/1924*, vol. III, 1917/1918, Editura Scripta, București, 1927, p. 366.

între România și Puterile Centrale, cât și în *Tratatul preliminar de pace* semnat la Buftea la 5/18 martie același an.

Se mențineau pe picior de război Divizia 9 Infanterie, Divizia 10 Infanterie, Divizia 1 Cavalerie, precum și Divizia 2 Cavalerie, care acționau în Basarabia, acestea fiind încadrate cu 2/3 din efectivul de război, până la rezolvarea crizei din Ucraina. Acestor mari unități li se adăugau „*batalioanele de vânătoare rămase de la diviziile de vânătoare desființate*”⁶.

Interesant este faptul că, potrivit acestui *Tratat*, după îndeplinirea misiunii pe care o executau în Basarabia, marile unități dislocate la est de Prut urmau să fie demobilizate și reduse *pe picior de pace la fel cu cele 8 divizii menționate în teza 4*.

Diviziile de la 1 la 8 rămâneau dislocate în Moldova *pe un picior de pace redus*. Astfel, acestea urmau să fie încadrate cu câte „*patru regimente de infanterie din 3 batalioane fiecare, 2 regimente de cavalerie din 4 escadroane de fiecare, 2 regimente de artilerie de câmp din 7 baterii fiecare, un batalion de pionieri și trupe și tehnică necesară convoaielor, al căror număr trebuie să fie stabilit într-un acord ulterior; forța totală a acestor 8 divizii de infanterie nu trebuie să depășească 20.000 de oameni, iar a cavaleriei nu trebuie să depășească 3.200 bărbați și că din totalul de artilerie a armatei române, în afară de diviziile care rămân mobilizate, nu trebuie să depășească 9.000 oameni*”⁷.

Mai mult, prin *Tratat*, Puterile Centrale au impus României predarea armamentului și munițiilor devenite disponibile în urma aplicării acestuia⁸.

Astfel, surplusul de armament și muniție rămas în urma demobilizării și desființării unor unități și mari unități ale armatei române urma să fie predate trupelor de ocupație. De asemenea, *Tratatul* limita cantitatea de muniție alocată unei guri de foc de infanterie. Astfel, fiecărei puști îi reveneau 250 de cartușe, în timp ce mitralierele primeau 2.500 de cartușe⁹.

⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare ANIC), fond Direcția Generală a Poliției, dosar nr. 3/1918, f. 1.

⁷ *Ibidem*, ff. 2-4.

⁸ *Ibidem*, f. 6. Vezi și *Istoria militară a poporului român*, p. 679, și Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. III, Editura Casei Școalelor, București, pp. 236-237.

⁹ *Ibidem*, f. 8.

În acest context defavorabil, factorii militari decizionali ai armatei române au căutat să eludeze prevederile *Tratatului de pace* prin acțiuni coordonate de depozitare în teritoriul liber a unor însemnate cantități de armament și muniție. Artizanul acestei acțiuni a fost generalul de divizie Constantin Christescu, șef al Marelui Stat Major de la 1 aprilie 1918¹⁰, care, la ordinul Comandantului de căpetenie, a elaborat, în secret, împreună cu stat-majoriștii români, documentele de campanie în eventualitatea declanșării de noi operații împotriva Puterilor Centrale, atunci când contextul militar de pe fronturile de vest și din sud ar fi permis acest lucru.

Raportul generalului Christescu către regele Ferdinand I – analiză obiectivă asupra situației trupelor române

La data de 20 iunie 1918, generalul de divizie Constantin Christescu, șeful Marelui Stat Major, a trimis regelui Ferdinand I Raportul nr. 8120, prin care făcea o analiză obiectivă a situației trupelor române rămase sub arme după demobilizare.

În aceste condiții politico-militare, la data de 20 iunie 1918, generalul de divizie Constantin Christescu, șeful Marelui Stat Major, a trimis regelui Ferdinand I *Raportul nr. 8120*, prin care făcea o analiză obiectivă a situației trupelor române *rămase sub arme* după demobilizare.

Fin cunoscător al armatei române, comandant strălucit în timpul Campaniilor din anii 1916 și 1917, generalul de divizie Constantin Christescu a prezentat Suveranului României situația în care se găseau contingentele care nu au fost demobilizate și pe care autoritățile române se puteau baza în cazul în care contextul internațional ar fi permis reluarea ostilităților împotriva Puterilor Centrale.

În conformitate cu acest document, structura forțelor rămase sub arme avea la bază contingentele 1915, 1916, 1917, 1918 și 1919, la care se adăugau, „într-un număr foarte restrâns, și tineri din contingentul 1920, ca angajați voluntari”¹¹, care activau în unități de infanterie.

¹⁰ Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, Ion Rîșnoveanu, *Războiul de Întregire (1916-1919). Comandanți militari români*, Editura Centrului Tehnic-Editoarial al Armatei, București, 2016, pp. 29-33. Constantin Christescu s-a născut la data de 2 decembrie 1866 în localitatea Pădureți, județul Argeș. Grade militare: sublocotenent (1 iulie 1887), locotenent (1 martie 1890), căpitan (10 mai 1894), maior (10 mai 1902), locotenent-colonel (10 mai 1907), colonel (10 mai 1910), general de brigadă (14 martie 1914), general de divizie (1 aprilie 1917) și general de corp de armată (28 octombrie 1918). A ocupat funcția de șef al Marelui Stat Major în perioadele 3 decembrie 1913-1 aprilie 1914, 1 aprilie 1918-28 octombrie 1918 și 1 aprilie 1920-8 mai 1923. Vezi și Ionel Batalli, *Generalul Constantin Cristescu – personalitate a armatei române*, în *Studii și materiale de muzeografie și istorie militară*, nr. 13/1980, București, 1980, pp. 229-239.

¹¹ AMNR, fond Microfilme, rola F. II. 1.524, c. 435.

Prima referire a *Raportului* întocmit de generalul Christescu este legată de contingentul 1915, încorporat în anul 1914. Acesta își desfășura activitatea exclusiv la arma cavalerie, fiind format „din trupă permanentă, cât și din schimbași care de fapt poartă numai numele de schimbași”. Interesante erau aprecierile generalului român față de acest contingent, care a primit „o solidă instrucție din punctul de vedere al disciplinei și părților tehnice, însă nu și al instrucției de luptă modernă”. Acest fapt s-a datorat contextului politic și militar intern și european al anului 1914. Astfel, la izbucnirea Primului Război Mondial, armata română se caracteriza, printre altele, prin existența numeroaselor perioade de concentrare, în condițiile în care strategii militari aveau o altă concepție despre folosirea trupelor de cavalerie în cazul unui conflict, diferită față de realitățile evidențiate în timpul luptelor din 1916 și 1917.

O caracteristică interesantă a acestui contingent este faptul că a participat la toate bătăliile date de armata română în timpul celor două Campanii militare desfășurate în anii 1916 și 1917, „a luptat în tranșee cot la cot cu infanteria, a învățat toate specialitățile cerute astăzi, precum: grenade, mitraliere, legături etc., a trecut prin toate greutățile cari i-au oțelit corpul și sufletul”¹². Prin prisma acestor date, generalul de divizie Constantin Christescu considera că „acest contingent este unul din contingentele cele mai bine instruite ale cavaleriei noastre”¹³.

Generalul Christescu face referire, în raportul său, și la contingentul 1916, despre care afirmă că a fost repartizat la toate armele, fiind suficient de instruit. Instrucția acestuia s-a desfășurat la începutul anului 1916, când instrucția era mai îngrijită la toate unitățile. Însă, în prima parte, pregătirea militară generală și de specialitate a avut de suferit în condițiile în care, la intrarea României în război, majoritatea efectivelor armatei erau dispuse pentru acoperirea frontierei, atât pe Carpați, cât și pe Dunăre și în sudul Dobrogei, fiind ocupată „cu executarea lucrărilor de fortificare a aliniamentelor defensive”¹⁴.

Cu toate acestea, generalul de divizie Constantin Christescu îl considera ca fiind „contingentul cel mai bine instruit din toate contingentele rămase sub arme”, deoarece a luat parte la bătăliile purtate de armata română în 1916 și 1917, dar și pentru că a avut șansa

Prima referire a Raportului întocmit de generalul Christescu este legată de contingentul 1915, încorporat în anul 1914, care își desfășura activitatea exclusiv la arma cavalerie, fiind format „din trupă permanentă, cât și din schimbași care, de fapt, poartă numai numele de schimbași”.

Generalul Christescu face referire, în raportul său, și la contingentul 1916, despre care afirmă că a fost repartizat la toate armele, fiind suficient de instruit. Instrucția acestuia s-a desfășurat la începutul anului 1916, când instrucția era mai îngrijită la toate unitățile”.

¹² *Ibidem*, cc. 435-436.

¹³ *Ibidem*, cc. 435-436. Raportul generalului Christescu cu privire la contingentul 1915 se încheie cu afirmația potrivit căreia militarii căzuți prizonieri în timpul luptelor din 1916 și 1917 „au rămas fără instrucție solidă”.

¹⁴ *Ibidem*, c. 436.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Instrucția pe care contingentele 1917 și 1918 au primit-o la părțile sedentare a fost „mai mult decât slabă, mai ales la artilerie, instrucția cu cari au venit la unități în multe locuri era nulă”.

În ceea ce privește instrucția de artilerie, se evidențiază faptul că, uneori, pregătirea se realiza cu piese de artilerie de 87 mm cu tragere înceată, în condițiile în care recruții urmau să fie încadrați în unități de artilerie dotate cu tunuri cu tragere repede.

să se instruiască „pe zonele de reorganizare și la centrele de instrucție”, unde a deprins „specializările necesare astăzi, în lupta modernă”¹⁵.

Generalul de divizie Constantin Christescu a acordat o atenție deosebită contingentelor 1917 și 1918, care au fost chemate sub arme la începutul lunii octombrie 1916, în toiul luptelor în care armata română era angajată atât pe frontul din Dobrogea, cât și pe cel de pe crestele Carpaților.

Pregătirea inițială a celor două contingente s-a realizat la părțile sedentare ale unităților și marilor unități, urmând ca, începând cu data de 1 ianuarie 1917, efectivele acestora să fie trimise către centrele de instrucție, iar de aici către unitățile combatante. Din păcate însă, constata generalul Christescu, instrucția pe care contingentele 1917 și 1918 au primit-o la părțile sedentare a fost „mai mult decât slabă, mai ales la artilerie, instrucția cu cari au venit la unități în multe locuri era nulă”¹⁶.

Bun cunoscător al fenomenului militar din Primul Război Mondial, generalul de divizie Constantin Christescu identifica motivele pentru care s-a ajuns la această situație, în contextul participării României la Campaniile din anii 1916 și 1917, dar și în condițiile militare și politice specifice anului 1918.

Primul motiv invocat de generalul român a fost lipsa instructorilor, în condițiile în care, pe tot parcursul anului 1917 și începutul anului 1918, „se găseau la părțile sedentare toți ambuscații și aproape exclusiv numai ofițeri de rezervă și bătrâni pensionari”¹⁷.

Un al doilea motiv identificat a fost reprezentat de retragerea autorităților și armatei române în Moldova, astfel încât perioada de instrucție a fost scurtată în mod nepermis, fapt ce a împietat asupra calității acesteia.

Printre motivele invocate de generalul Christescu în raportul remis Suveranului se regăsește și lipsa armamentului necesar instrucției care se desfășura la părțile sedentare. Astfel, în ceea ce privește instrucția de artilerie, se evidențiază faptul că, uneori, pregătirea se realiza cu piese de artilerie de 87 mm cu tragere înceată, în condițiile în care recruții urmau să fie încadrați în unități de artilerie dotate cu tunuri cu tragere repede.

¹⁵ *Ibidem*, c. 436. Ca și în cazul contingentului 1915, „și din acest contingent prizonierii au rămas fără instrucție”.

¹⁶ *Ibidem*, c. 436.

¹⁷ *Ibidem*, cc. 436-437.

De asemenea, în ceea ce privește instrucția de infanterie, generalul Christescu solicita înlocuirea puștilor *Neterly*, cu care au fost dotate părțile sedentare pentru instrucția recruților, deoarece, „în afară de faptul că nu mai corespundeau timpurilor moderne, (...) instructorii ei singuri nu cunoșteau mânia lor necum să mai învețe și pe alții”¹⁸.

Și, pentru ca tabloul sumbru al pregătirii contingentelor 1917 și 1918 să fie complet, eroul de la Mărășești a consemnat despre izbucnirea tifosului exantematic, un ultim motiv pentru care instrucția acestora, „cu toată bunăvoința depusă, a fost mult împiedicată, astfel că putem spune că aceste două contingente au mers pe front, la multe unități având instrucția necompletă”¹⁹.

Totuși, generalul de divizie Constantin Christescu evidențiază și măsurile pozitive luate de factorii militari români cu putere de decizie. Astfel, în urma experienței acumulate și a identificării neajunsurilor reale, instrucția contingentelor 1917 și 1918 a fost revăzută și completată, „în unele părți reluată de la început”, în zonele de reorganizare ale diviziilor, precum și în cadrul școlilor afectate pe lângă centrele de instrucție ale armatelor și cele divizionare, „cari atunci au început a funcționa în mod temeinic”²⁰.

Concluzia la care a ajuns generalul Christescu, în urma analizei obiective și pertinente a situației contingentelor 1917 și 1918, a fost că, „deși aceste două contingente au luat parte pe front în perioada 2-a a campaniei noastre și, cu toate că ori de câte ori a fost posibil, instrucția lor a fost reluată, totuși ele rămân cele mai slab instruite din contingentele rămase sub armă”²¹.

Ultima parte a *Raportului* generalului de divizie Constantin Christescu se încheie cu prezentarea contingentului 1919, care a fost încorporat, în cea mai mare parte, la arma infanterie, un număr foarte restrâns fiind vărsat la arma marină, „primind însă instrucția până în prezent tot la infanterie”²².

Rezultatele modeste obținute în procesul de instrucție a contingentelor 1917 și 1918 au obligat Marele Cartier General să ia măsuri energice în privința instruirii contingentului 1919. Astfel, au fost create Inspectoratul Centrelor de Recruți, Centrele regionale de recruți, precum și regimente de recruți, în condițiile în care acest contingent „a fost chemat pentru instruire în două serii”.

¹⁸ *Ibidem*, c. 437.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, cc. 437-438. În continuarea concluziilor sale, generalul de divizie Constantin Christescu afirma: „N-avem decât să privim lipsa de atitudine ostășească și disciplină a soldaților rămași astăzi sub armă, atunci când sunt izolați, sau în unități constituite și merg pe stradă, pentru a ne da mai bine seama de lipsa lor de instrucție și de modul cum au fost pregătiți la început”.

²² *Ibidem*, c. 438.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru luarea celor mai bune decizii, era necesară cunoașterea exactă a stadiului instrucției contingentelor aflate sub arme, motiv pentru care șeful Marelui Stat Major a ordonat colonelului Constantin Ștefănescu-Amza, șeful Secției II, să centralizeze situația de la nivelul comandamentelor și inspectoratelor de arme.

Instrucția contingentelor rămase sub arme – între concluzii pertinente și sugestii realiste

Rezultatele modeste obținute în procesul de instrucție a contingentelor 1917 și 1918 au obligat Marele Cartier General să ia măsuri energice în privința instruirii contingentului 1919. Astfel, au fost create Inspectoratul Centrelor de Recruți, Centrele regionale de recruți, precum și regimente de recruți, în condițiile în care acest contingent *„a fost chemat pentru instruire în două serii”*²³.

Prima serie cuprindea recruți din teritoriul ocupat, aceștia fiind chemați sub arme începând cu data de 1 decembrie 1917. Datorită măsurilor anterioare luate de Marele Cartier General, recruții acestei serii au fost bine instruiți, acoperind cu succes trei etape principale, respectiv instrucția individuală, instrucția de specialitate (*„câte 2 specializări fiecare”*), precum și *„instrucția întrunită până la școala de batalion inclusiv”*²⁴.

Seria a doua era formată din recruți originari din Moldova care au intrat în organica centrelor de instrucție începând cu data de 15 ianuarie 1918. În opinia generalului Christescu, instrucția acestei serii *„era mulțumitoare, dar necompletă”*, realizându-se *„instrucția individuală, o specializare, școala de ploton foarte restrâns și numai câteva noțiuni din școala de companie”*²⁵.

Comandant priceput, bun cunoscător al fenomenului militar, având experiența Primului Război Mondial, generalul de divizie Constantin Christescu propunea și o serie de măsuri menite să îmbunătățească instrucția contingentelor rămase sub arme și, implicit, puterea combativă a armatei române.

În primul rând, era menționată reluarea instrucției în mod intensiv profitându-se, în felul acesta, *„de faptul că se află încă sub arme contingentul 1916, contingent bine instruit”*, astfel încât contingentele 1917, 1918 și 1919, seria a doua, să-și completeze și să-și îmbunătățească instrucția.

De asemenea, generalul Christescu propunea întocmirea unor instrucțiuni *„asupra modului cum trebuie îndrumată instrucția în această perioadă excepțională”*²⁶.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ *Ibidem*, c. 439. Se avea în vedere uniformizarea instrucțiilor pentru instrucția fiecărei categorii de arme, astfel încât corpurile să realizeze o pregătire militară unitară, în funcție de specificul acesteia.

Însă, pentru luarea celor mai bune decizii, era necesară cunoașterea exactă a stadiului instrucției contingentelor aflate sub arme, motiv pentru care șeful Marelui Stat Major a ordonat colonelului Constantin Ștefănescu-Amza, șeful Secției II, să centralizeze situația de la nivelul comandamentelor și inspectoratelor de arme. Astfel, la data de 5 iunie 1918, a fost trimisă *Adresa nr. 6672*, prin care se solicita, în cel mai scurt timp, date despre eventualele „*directive și ordine date în acest sens*”.

Răspunsurile nu au întârziat să apară, iar ele demonstrau, odată în plus, starea precară în care se afla pregătirea efectivelor armatei române, în condițiile în care factorii politici plănuiau reintrarea României în conflict împotriva Puterilor Centrale, în momentul în care contextul politic și militar din Europa ar fi permis acest lucru.

Prin *Raportul nr. 533* din 12 iunie 1918, Inspectoratul General al Cavaleriei transmitea că, „*dat fiind împrejurările din Basarabia și însărcinările diviziilor de cavalerie, instrucția nu s-a putut face*”. Inspectoratul General al Geniului răspundea „*că, din cauza efectivelor foarte mici, nu s-a putut face instrucția și corpurile au fost ocupate cu deplasarea și demobilizarea*”, în timp ce, prin *Raportul nr. 2582* din 10 iunie 1918, Corpul 4 Armată aducea la cunoștința Statului Major al Armatei „*că, din cauza demobilizării, micilor efective și serviciilor din corp nu s-a putut face instrucția*”²⁷.

În urma rapoartelor primite, generalul Christescu a concluzionat că lipsa instrucției contingentelor aflate sub arme are la bază cauze obiective. Astfel, printre primele motive identificate în raport se numărau efectivele foarte reduse, serviciile de corp „*care nu pot fi reduse*”²⁸, precum și necesitatea de a igieniza și repara cazarmele care au avut de suferit în urma războiului. De asemenea, se adăugau hrana insuficientă, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, „*care face pe oameni să nu poată suporta un regim de muncă prea intensiv*”. La arma cavalerie, această stare deplorabilă era accentuată și de lipsa furajelor pentru cai, „*ceea ce face ca să se țină caii departe prin păduri, unde totuși nu se găsește hrana necesară*”²⁹.

În urma rapoartelor primite, generalul Christescu a concluzionat că lipsa instrucției contingentelor aflate sub arme are la bază cauze obiective. Astfel, printre primele motive identificate în raport se numărau efectivele foarte reduse, serviciile de corp „care nu pot fi reduse”, precum și necesitatea de a igieniza și repara cazarmele care au avut de suferit în urma războiului.

²⁷ *Ibidem*, c. 439.

²⁸ *Ibidem*, c. 439. La începutul secolului al XX-lea, o mare parte din efectivele trupei era scoasă de la instrucție pentru a asigura *serviciile la corp*. Acestea erau constituite, în principal, din ordonanțele ofițerilor, secretari, magazioneri și *tot felul de detașări*. Din păcate, această stare de fapt s-a regăsit și în perioada interbelică, atunci când a crescut numărul ofițerilor și, implicit, numărul ordonanțelor ofițerești, în fapt soldați scoși de la instrucție.

²⁹ *Ibidem*, c. 439.

Comandanții corpurilor de trupă aveau obligația să ordone „să se facă în mod foarte intensiv instrucția specialităților”, fiind necesar ca ofițerii și subofițerii „să primească instrucție solidă” în centrele de specialitate ale armatei, în timp ce instrucția gradelor inferioare trebuia să se execute în centrele de instrucție ale corpurilor de armată.

Ofițer obiectiv, generalul Christescu a raportat Suveranului faptul că, din păcate, contextul intern era potrivit reînțelegerii instruirii efectivelor aflate în activitate, în condițiile în care autoritățile române preconizau o eventuală reintrare în război.

Totuși, din motive militare și de educație, șeful Statului Major al Armatei considera că *„oamenii trebuiesc ocupați și trebuie să căutăm în maximum de posibilitate ca oamenii să nu piardă timpul și să-și întrețină și să-și completeze instrucția”*³⁰.

Evident, generalul român nu s-a limitat la realizarea unei radiografii obiective a situației armatei române la mijlocul anului 1918, în plină perioadă de demobilizare, sau la a trage concluzii pertinente, ci a venit și cu propuneri realiste care aveau drept scop realizarea unei instrucții adecvate misiunilor pe care aceasta trebuia să le îndeplinească pentru apărarea intereselor legitime ale României.

Astfel, comandanții corpurilor de trupă aveau obligația să ordone *„să se facă în mod foarte intensiv instrucția specialităților”*³¹, fiind necesar ca ofițerii și subofițerii *„să primească instrucție solidă”* în centrele de specialitate ale armatei, în timp ce instrucția gradelor inferioare trebuia să se execute în centrele de instrucție ale corpurilor de armată.

O problemă importantă identificată de generalul Christescu a fost reprezentată de serviciile de corp și, mai ales, serviciul de garnizoană, care consumau mare parte din resursele umane și materiale ale unităților și marilor unități ale armatei române. Pentru reducerea la minim a acestora, șeful Statului Major al Armatei propunea ca misiunile de patrulă și poliție din garnizoane să fie îndeplinite de către jandarmi și sergenții de oraș.

În finalul raportului, generalul Constantin Christescu, eroul de la Mărășești, cel care a dat dovadă de un deosebit patriotism și sacrificiu de sine, propunea *„să se întreprindă o solidă operă de educație militară*

³⁰ *Ibidem.*

³¹ *Ibidem*, c. 440. În conformitate cu propunerile generalului de divizie Constantin Christescu, așa cum reiese din textul Raportului, în corpurile de trupă, instrucția pe specialități trebuia să se facă astfel: „a. La infanterie: mitralieriști, puști mitraliere, grenadier, telefoniști, observatori, agenți de legătură; b. La cavalerie: mitralieriști, puști mitraliere, grenadier, telefoniști, observatori, agenți de legătură, patrulă; c. La artilerie: ochitori, mitralieriști pentru mitralierele artileriei, telefoniști, observatori, personalul secțiilor de antene, personalul secțiilor de observație; d. La trupele tehnice: potrivit fiecărei specialități. Instrucția de luptă a restului luptătorilor cari nu au specialități să se facă și să se întrețină în limitele putințelor, ținând socoteala de nevoile corpurilor ce nu se pot evita, de efective etc.”.

*și renaștere sufletească pe care ultimele împrejurări ale războiului le-au scăzut foarte mult*³².

Cu toate că, în acest *Raport*, generalul de divizie Constantin Christescu prezenta, în culori oarecum sumbre, situația pregătirii și dotării contingentelor încă mobilizate ale armatei române, totuși, în perioada demobilizării, în care a asigurat comanda Marelui Stat Major, generalul a luat măsuri concrete și energice pentru pregătirea reintrării României în război alături de Antanta. În acest sens, este edificatoare poziția generalului român exprimată în data de 12/25 septembrie 1918: *„Evenimentele survenite de la încheierea păcii din București până în prezent și mai ales situația militară generală din ultimul timp pe fronturile de luptă fac să se accentueze din ce în ce mai mult ideea că o reluare a armelor din partea noastră nu ar fi cu totul exclusă*”³³.

Fin cunoscător al adversarului, generalul Christescu a păcălit vigilența colonelului Otto von Brandenstein, șeful Misiunii Militare germane instalate la Iași, și a ordonat constituirea unor depozite secrete de alimente, arme, muniții și efecte în interiorul teritoriului românesc liber.

În acest sens, în vara anului 1918, șeful Marelui Stat Major a emis *Instrucțiuni secrete asupra mobilizării armatei pe timpul ocupațiunii Munteniei și Olteniei de către Puterile Centrale*³⁴. În acest document, având acceptul tacit al suveranului și al factorilor politici de la Iași, generalul de divizie Constantin Christescu a trasat ofițerilor de stat-major din subordine ordine clare cu privire la constituirea de depozite secrete. În acest sens, generalul român a dispus ca acestea să fie plasate în zone cât mai izolate, relativ departe de localitățile mai importante din Moldova liberă, dar care să aibă acces la căile de comunicație existente, astfel încât *„furniturile să poată fi transportate către unități în cel mai scurt timp*”³⁵.

De asemenea, folosindu-se de experiența acumulată în timpul campaniilor din anii 1916 și 1917, când a fost participant direct la cele mai importante bătălii duse de armata română, generalul Christescu a gândit și un plan prin care trupele aflate sub arme să poată fi mobilizate în cel mai scurt timp și aprovizionate cu cele necesare ducerii

Fin cunoscător al adversarului, generalul Christescu a păcălit vigilența colonelului Otto von Brandenstein, șeful Misiunii Militare germane instalate la Iași, și a ordonat constituirea unor depozite secrete de alimente, arme, muniții și efecte în interiorul teritoriului românesc liber.

³² *Ibidem*, cc. 440-441.

³³ *Idem*, rola P. II. 1.2608, c. 134.

³⁴ *Idem*, rola P. II. 1.2583, cc. 442-444.

³⁵ *Ibidem*, c. 442.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În toamna anului 1918, situația pe frontul din Peninsula Balcanică a devenit deosebit de complexă, în condițiile în care Armata de Orient, comandată de generalul francez Franchet d'Espérey, a început ofensiva împotriva Puterilor Centrale.

La 30 octombrie/12 noiembrie 1918, la Mudros, Turcia a semnat Armistițiul cu Antanta, fiind epuizată de durata mare a războiului, precum și de înfrângerile suferite în Palestina și Siria.

unor acțiuni de luptă, dar și pentru mobilizarea ofițerilor, subofițerilor și trupei care, în conformitate cu prevederile Păcii de la București, au fost lăsați la vatră.

Acest document reflectă, în mod clar, faptul că, pentru autoritățile române de la Iași, Pacea semnată cu Puterile Centrale nu avea decât un caracter provizoriu și că nu se renunțase nicio clipă la politica de eliberare a teritoriilor românești vremelnic ocupate și nici la visul de unire al tuturor românilor într-un singur stat.

Instrucțiunile au dovedit, încă o dată, buna pregătire militară de care a dat dovadă generalul Christescu, precum și cunoașterea în detaliu a adversarului, în condițiile în care situația pe frontul din vest era volatilă, iar Puterile Centrale au început să arate primele semne de slăbiciune militară.

În toamna anului 1918, situația pe frontul din Peninsula Balcanică a devenit deosebit de complexă, în condițiile în care Armata de Orient, comandată de generalul francez Franchet d'Espérey, a început ofensiva împotriva Puterilor Centrale. În aceste condiții, la 12/25 septembrie 1918, armatele aliate din Balcani au spart frontul bulgăresc la Dobropolije și au înaintat spre Sofia. Lipsit de suportul trupelor germane staționate la sud de Dunăre, la 16/29 septembrie, la Salonic, guvernul bulgar a semnat capitularea Bulgariei permițând, astfel, Aliaților să înainteze spre linia Dunării³⁶.

De asemenea, la 30 octombrie/12 noiembrie 1918, la Mudros, Turcia a semnat Armistițiul cu Antanta, fiind epuizată de durata mare a războiului, precum și de înfrângerile suferite în Palestina și Siria³⁷.

Prăbușirea flancului sudic al sistemului militar conceput de Puterile Centrale a antrenat și ieșirea din război a Austro-Ungariei care, la 3 noiembrie 1918, a cerut Comandamentului italian semnarea armistițiului și termenii păcii separate. După un important schimb de mesaje prin intermediul telegramelor, în ziua de 4 noiembrie 1918, la orele 15.00, Austro-Ungaria a ieșit dintr-un război pe care l-a provocat și care, ca o ironie a sorții, i-a produs prăbușirea³⁸.

În aceste condiții, era clar că reintrarea României în război alături de Antanta era numai o chestiune de timp. De aceea, factorii politici

³⁶ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1918*, ediția a II-a, vol. III, Editura Casei Școalelor, București, 1925, p. 302.

³⁷ *Ibidem*, p. 303. Armistițiul a fost semnat de Rauf Bey, ministrul Marinei Imperiului Otoman, și amiralul britanic Somerset Arthur Gough-Calthrope, la bordul navei HMS AGAMEMNON.

³⁸ *Ibidem*, p. 304.

decizionali de la Iași au cerut conducerii Marelui Stat Major al armatei române să urgenteze pregătirile în vederea remobilizării. Toți acești factori au contribuit la amplificarea măsurilor luate la toate nivelele de comandă, pentru crearea celor mai bune condiții în care unitățile și marile unități urmau să intre în luptă.

Reintrarea României în război – propuneri și măsuri ale Marelui Stat Major

La 26 octombrie/8 noiembrie 1918, conștient de urmările politice și militare ale unui astfel de demers, generalul de divizie Constantin Christescu a întocmit *Referatul nr. 45 cu privire la condițiile mobilizării armatei române*³⁹. În acest document, erau identificate o serie de probleme și neajunsuri cu care se confrunta Marele Stat Major în ipoteza în care Suveranul și guvernul ar fi decis mobilizarea armatei. De asemenea, șeful celui mai important organism de comandă al armatei venea și cu o serie de propuneri și măsuri care „*trebuiau luate în cel mai scurt timp*”, astfel încât reintrarea României în război „*să nu ne găsească nepregătiți și să obținem maxim din slăbiciunile adversarului*”⁴⁰.

De asemenea, generalul Christescu a întocmit un *Referat despre măsuri pregătitoare pentru a face față oricăror eventualități*⁴¹. Era clar, acum, că derularea evenimentelor militare în teatrul de operații de la sud de Dunăre, dar și de pe frontul de vest, anunța crearea celor mai bune condiții pentru reintrarea armatei române în război alături de Puterile Aliate și Asociate.

Din acest document reiese că, prevăzător, dar și cu o bună cunoaștere a realității, generalul de divizie Constantin Christescu nu a lăsat nimic la voia întâmplării în ceea ce privește organizarea și încadrarea unităților și marilor unități românești cu efective de război, precum și cu asigurarea armamentului, munițiilor și a celorlalte furnituri necesare în vederea executării misiunilor de luptă ordonate pentru eliberarea teritoriului național.

Activitatea prodigioasă a generalului de divizie Constantin Christescu în funcția de șef al Marelui Stat Major în perioada demobilizării armatei române a fost reflectată nu într-un document oficial semnat de acesta,

Generalul de divizie Constantin Christescu nu a lăsat nimic la voia întâmplării în ceea ce privește organizarea și încadrarea unităților și marilor unități românești cu efective de război, precum și cu asigurarea armamentului, munițiilor și a celorlalte furnituri necesare în vederea executării misiunilor de luptă ordonate pentru eliberarea teritoriului național.

³⁹ AMNR, fond Microfilme, rola P. II. 1.2608, cc. 131-133.

⁴⁰ *Ibidem*, c. 132.

⁴¹ *Ibidem*, cc. 149-151.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Generalul Ion Ghinescu considera că demobilizarea armatei „nu e decât o suspensiune de arme temporară, impusă de situația ce ni se crea prin dispariția frontului rusesc și atitudinea ostilă a noului stat ucrainean”.

ci într-un *Raport asupra studiilor, măsurilor pregătitoare și de execuție luate de Statul Major General al Armatei și de servicii pentru pregătirea de război, de la trecerea armatei pe picior de pace (1 iulie) și până la 28 octombrie când armata a fost din nou mobilizată*⁴², semnat, la data de 19 decembrie 1918, de către generalul de brigadă Ion Ghinescu, subșef al Statului Major General⁴³.

Documentul, în sine o sursă deosebit de valoroasă în ceea ce privește măsurile luate de comanda Marelui Stat Major în perioada demobilizării, dar și a filosofiei care a stat la baza acestora, identifică poziția adoptată de cel mai important eșalon de comandă al armatei române în anul 1918, precum și relațiile acestuia atât cu guvernul român de la Iași, cât și cu Misiunea Militară germană condusă de colonelul Otto von Brandenstein.

Încă de la începutul *Raportului*, generalul Ion Ghinescu considera că demobilizarea armatei „nu e decât o suspensiune de arme temporară, impusă de situația ce ni se crea prin dispariția frontului rusesc și atitudinea ostilă a noului stat ucrainean”⁴⁴. În continuare, generalul român sublinia că exista o convingere aproape unanimă a clasei politice românești de la Iași, dar și a armatei și populației civile, potrivit căreia reluarea ostilităților nu era decât o chestiune de timp și că aceasta era cauzată de condițiile extrem de dure pe care România a fost obligată să le accepte necondiționat prin Pacea de la București.

Situația deosebit de dificilă în care se găsea guvernul român de la Iași era generată, pe de o parte, de dezordinea care caracteriza armata română demobilizată, dar și de „lipsurile de orice fel mărite de secetă și de lăcomia dușmanului înfometat”⁴⁵.

În aceste condiții, la sfârșitul lunii iulie 1918, generalul de divizie Constantin Christescu a dat ordin verbal pentru realizarea, *în cel mai strict secret*, a unui studiu teoretic, în fapt lucrări de pregătire a reintrării

⁴² AMNR, fond Microfilme, rola P. II. 1.2578, cc. 478-479.

⁴³ Ministerul de Război, *Anuarul Armatei Române pe anul 1920*, Atelierele Grafice SOCEC, București, 1921, p. 6, și Ministerul de Război, *Anuarul ofițerilor activi ai Armatei Române pe anul 1923/24*, Tipografia Militară „Ministerul de Război”, București, 1923, p. 11. Ion Ghinescu s-a născut la data de 27 decembrie 1868. Grade militare: sublocotenent (8 iulie 1891), locotenent (10 mai 1894), căpitan (7 aprilie 1900), maior (10 mai 1908), locotenent-colonel (1 aprilie 1912), colonel (1 noiembrie 1914), general de brigadă (1 aprilie 1917) și general de divizie (1 aprilie 1919). În perioada 28 octombrie/10 noiembrie 1918-1/13 februarie 1920, a îndeplinit funcția de subșef al Statului Major General.

⁴⁴ AMNR, fond Microfilme, rola P. II. 1.2578, c. 478.

⁴⁵ *Ibidem*, c. 478.

României în conflict împotriva Puterilor Centrale care să conțină tabele cu efectivele deja mobilizate și cu cele lăsate la vatră, „*instrucțiunile de mobilizare și lucrările pentru rechizițiuni, precum și aprovizionarea și distribuția materialelor de război*”. O astfel de întreprindere era deosebit de complexă, aceasta necesitând nu numai participarea Marelui Stat Major, ci și colaborarea *comandamentelor, corpurilor de trupă și autorităților administrative până la comună inclusiv*. Din nefericire, situația politică nu a permis această conlucrare, astfel încât stat-majoriștii români s-au văzut nevoiți să acționeze fără sprijinul celorlalți factori care ar fi trebuit să fie implicați într-un astfel de demers⁴⁶.

Primele cercetări realizate de ofițerii români de stat-major au fost legate de situația ofițerilor, subofițerilor și trupeii care au fost demobilizați și au trecut în teritoriul românesc vremelnic ocupat, precum și a celor care au rămas sub arme. De asemenea, au fost întocmite rapoarte cu necesarul de armament și muniții în cazul remobilizării, dar și cu materialele deja existente în depozitele aflate pe teritoriul controlat de autoritățile române, multe dintre ele nedecarate Misiunii Militare germane instalate la Iași.

În conformitate cu prevederile Convenției preliminare de la Focșani și ale Păcii de la București, autoritățile române erau obligate să predea aproape tot materialul de război, în primul rând cel de artilerie, cu precădere al Diviziei 11 Infanterie, Diviziei 12 Infanterie și Diviziei 13 Infanterie, care a fost trecut în teritoriul ocupat. Însă, la ordinul expres al generalului de divizie Constantin Christescu, predarea restului de materiale de război s-a realizat cu foarte mare întârziere, doar materialul uzat, spre nemulțumirea părții germane care, aproape zilnic, trimitea proteste către guvernul Marghiloman. De asemenea, cea mai mare parte a armamentului, muniției și furniturilor de război a fost ascunsă în depozite situate în interiorul teritoriului românesc liber⁴⁷.

Nici prevederile legate de demobilizarea trupelor nu au fost respectate în totalitate. Astfel, din ordinul șefului Marelui Stat Major,

În conformitate cu prevederile Convenției preliminare de la Focșani și ale Păcii de la București, autoritățile române erau obligate să predea aproape tot materialul de război, în primul rând cel de artilerie, cu precădere al Diviziei 11 Infanterie, Diviziei 12 Infanterie și Diviziei 13 Infanterie, care „a fost trecut în teritoriul ocupat”.

⁴⁶ *Ibidem*, c. 478. Această situație a fost elocvent prezentată în *Raportul* întocmit de generalul Ioan Ghinescu, cel care afirma următoarele: „... *directiva guvernului lipsește sau vizează alte direcțiuni. Marele Stat Major se substituie și guvernului: fixează singur scopul războiului și ținta de atins; studiază mijloacele de reorganizare ale armatei, execută ceea ce se poate face, fără a compromite totul și adună datele necesare, ca la timpul oportun, să întocmească lucrările în detaliu ale proiectelor de operațiuni*”.

⁴⁷ *Ibidem*, c. 478. În acest sens, generalul Ghinescu arăta că „*Marele Stat Major, contrar instrucțiunilor primite, a luat răspunderea faptei și, printr-un artificiu de procedare, a asigurat armamentul și munițiunile necesare armatei pentru noul război*”.

O problemă deosebit de importantă pe care Marele Stat Major a trebuit să o rezolve în perioada demobilizării a fost legată de comunicațiile pe care cel mai important eșalon de comandă al armatei române trebuia să le asigure atât cu unitățile și marile unități din subordine, cât și cu autoritățile civile.

s-a păstrat sub arme un număr de oameni mult mai mare decât cel convenit prin prevederile Tratatului de Pace. Aceștia erau păstrați în organica unităților și marilor unități, însă li s-a permis să participe la muncile cotidiene în gospodăriile locuitorilor Moldovei, putând fi, oricând, chemați sub arme⁴⁸.

În septembrie 1918, Secția 1 și Secția 3 din cadrul Marelui Stat Major au întocmit un tabel, este drept incomplet, cu unitățile care puteau fi mobilizate și constituite. Generalul de divizie Constantin Christescu a apreciat proiectul ca „fiind transformabil”, l-a aprobat și a ordonat „executarea lucrărilor de detaliu cât mai în grabă și în cel mai mare secret”, chiar dacă până la decretarea mobilizării nu au fost centralizate toate datele necesare întocmirii tuturor instrucțiunilor⁴⁹.

O problemă deosebit de importantă pe care Marele Stat Major a trebuit să o rezolve în perioada demobilizării a fost legată de comunicațiile pe care cel mai important eșalon de comandă al armatei române trebuia să le asigure atât cu unitățile și marile unități din subordine, cât și cu autoritățile civile. La începutul anului 1918, Marele Stat Major a reușit să organizeze și să mențină, în condiții bune, legături telegrafice și telefonice directe cu toate comandamentele din organica sa. De asemenea, s-au constituit birouri telegrafo-telefonice militare la Iași, Vaslui, Bârlad, Tecuci, Galați, Bacău, Adjud și Botoșani, dar și în Basarabia. Din păcate însă, toate aceste realizări au fost suspendate de guvernul Marghiloman, în condițiile aplicării prevederilor Păcii de la București.

Astfel, Serviciul Comunicații din cadrul Marelui Stat Major a fost trecut la Direcțiunea Generală P.T.T., „personalul și materialul evacuat la București sub ocupația germană, fără știrea și avizul Marelui Stat Major”⁵⁰.

Cu toate aceste neajunsuri, la ordinul generalului de divizie Constantin Christescu, în august 1918 au fost înființate patru posturi goniometrice, la Iași, Chișinău, Bolgrad și Bălți, care aveau misiunea să identifice locațiile de unde spionii Puterilor Centrale transmiteau informațiile obținute cu ajutorul stațiilor clandestine. Însă, în septembrie, Serviciul T.F.F. a fost trecut la Direcția P.T.T., „iar Batalionul

⁴⁸ Constantin Kiriteșcu, *op. cit.*, pp. 280-281. În aceste condiții, potrivit *Raportului*, instrucția trupeii a avut de suferit, însă a continuat, e drept numai în parte, pregătirea ofițerilor, cadrelor active și a unor specialități. Vezi și AMNR, *loc. cit.*, c. 478.

⁴⁹ AMNR, *loc. cit.*, c. 479.

⁵⁰ *Ibidem*, c. 478.

*de specialități a rămas fără cadre și în imposibilitatea de a mai forma altele*⁵¹.

Cu toate eforturile depuse în această perioadă, atât de către generalul Christescu, cât și de către ofițerii specialiști, Marele Stat Major nu a avut libertatea de acțiune în ceea ce privește organizarea, instrucția și pregătirea de război a mijloacelor de legătură.

Bun cunoscător al războiului, generalul de divizie Constantin Christescu a acordat o atenție deosebită aspectelor legate de transportul trupelor, armelor, munițiilor, furniturilor de război și combustibilului necesare armatei în cazul unei eventuale remobilizări. De aceea, pe baza experienței acumulate în timpul Campaniilor din anii 1916 și 1917, la începutul lunii august a fost organizată Secția Transporturilor, „corespunzând direcțiilor de mișcare, tracțiune, întreținere”, iar pentru personalul acestei structuri a fost înființat Biroul adjutanturii. În această structură, Secția Transporturilor a pregătit personalul Regimentului de Căi Ferate prin practica în depourile C.F.R. De asemenea, la ordinul șefului Marelui Stat Major, s-a realizat identificarea stațiilor C.F.R. și s-a stabilit situația căilor ferate, a ofițerilor specialiști, a materialului rulant, a atelierelor de întreținere și reparații și, nu în ultimul timp, a instalațiilor aferente⁵².

Concluzii

Învățămintele trase în urma Campaniei din 1916 au făcut ca Marele Stat Major să acorde Marinei Militare locul cuvenit în cadrul viitoarelor misiuni pe care această armă ar fi trebuit să le execute după mobilizare și reintrarea României în război. De aceea, era necesară repararea navelor de luptă retrase în Delta Dunării, în condițiile lipsei de combustibil și a efectivelor necesare. Pentru a remedia inconvenientele identificate, generalul Christescu, în acord cu ofițerii de comandă din Marina Militară, a ordonat ca, pentru eficientizarea

Învățămintele din Campania anului 1916 au făcut ca Marele Stat Major să acorde Marinei Militare locul cuvenit în cadrul viitoarelor misiuni pe care această armă ar fi trebuit să le execute după mobilizare și reintrarea României în război. De aceea, era necesară repararea navelor de luptă retrase în Delta Dunării, în condițiile lipsei de combustibil și a efectivelor necesare.

⁵¹ *Ibidem*, c. 478. Generalul de divizie Constantin Christescu a trimis Ministerului de Război, prin Secția Comunicațiilor, un referat prin care se cerea modificarea acestor dispoziții, în sensul menținerii Serviciului T.F.F. în organica Marelui Stat Major. Răspunsul a venit abia la 1 decembrie 1918, „fără niciun rezultat”.

⁵² *Ibidem*, c. 478. Cu această ocazie, constatările ofițerilor români de stat-major erau destul de sumbre în ceea ce privește capacitatea efectivă de transport ce putea fi asigurată în momentul în care s-ar fi ordonat mobilizarea. Astfel, s-a constatat că, din 817 locomotive aflate în inventarul Căilor Ferate Române, numai 163 „erau bune de serviciu, restul erau defecte”. Cu toate insistențele generalului Christescu, nu s-au putut face reparațiile necesare din cauza lipsei materialului brut și a pieselor de schimb.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

*Experiența
Campaniei din
anul 1916, când
structurile de
intelligence ale
armatei române
au fost, practic,
inexistente,
a fost unul
dintre motivele
pentru care
șeful Marelui
Stat Major a
luat măsuri
energice pentru
reorganizarea
și eficientizarea
Biroului 2
Informații.*

mobilizării, echipajele navelor de luptă care erau în măsură să execute misiuni specifice să fie completate cu efective luate de la navele aflate în reparații sau de la navele auxiliare de care nu era stringentă nevoie în momentul mobilizării. De asemenea, un număr important de nave au fost reparate, aduse în stare de funcționare și încadrate cu echipaje. S-a asigurat numărul necesar de nave de transport, atât pentru trupe, cât și pentru armament și muniții, și s-a organizat un spital plutitor, care asigura primul ajutor și trierea răniților. Măsurile luate de factorii de comandă ai Marinei Militare, la ordinul și sub îndrumarea Marelui Stat Major, au permis ca, la mobilizare, structurile acestei categorii de forțe să execute ordinele Marelui Cartier General chiar din prima zi⁵³.

Experiența Campaniei din anul 1916, când structurile de *intelligence* ale armatei române au fost, practic, inexistente, a fost unul dintre motivele pentru care șeful Marelui Stat Major a luat măsuri energice pentru reorganizarea și eficientizarea Biroului 2 Informații. Astfel, au fost culese și prelucrate informațiile în urma rapoartelor întocmite de subunitățile de grăniceri dislocate pe linia frontului și pe granițele României. De asemenea, la București a fost organizat un serviciu special în cadrul Biroului de legătură cu trupele Puterilor Centrale, astfel încât „s-au putut avea informații asupra armatelor dușmane din teritoriul ocupat, schimbările în ordinea de bătaie a trupelor de ocupație și deplasările de trupe străine în trecere prin Muntenia”.

Conștient că politica de eliberare a Transilvaniei și unire a acestei provincii românești la România a rămas o constantă a politicii factorilor decizionali de la Iași, generalul Christescu, împreună cu ofițerii de informații, au folosit organizarea Serviciului de Informații creat de francezi pentru Transilvania, astfel încât, în organica Biroului 2 Informații, a intrat un serviciu propriu de agenți speciali care activau atât în Transilvania, cât și în celelalte provincii românești. De aceea, la decretarea mobilizării, această structură a intrat imediat în funcțiune, informațiile oferite Comandamentului Trupelor din Transilvania fiind vitale pentru bunul mers al operațiilor⁵⁴.

În finalul *Raportului*, generalul de brigadă Ion Ghinescu, în calitatea sa de subșef al Statului Major General al Armatei, a elogiat activitatea generalului de divizie Constantin Christescu, șef al Marelui Stat Major în perioada demobilizării, apreciind la justa lor valoare atât caracterul

⁵³ *Ibidem*, cc. 478-479.

⁵⁴ *Ibidem*, c. 479.

vizionar al măsurilor ordonate structurilor din subordine, cât și abnegația și devotamentul de care a dat dovadă într-una din cele mai tulburi și dificile momente din istoria celui mai important eșalon de comandă al armatei române.

În acest sens, sunt edificatoare aprecierile generalului Ghinescu, prin care concluziona: „*Evenimentele ce au urmat au confirmat ca juste aceste aprecieri și au dovedit că studiile și măsurile pregătitoare au fost judicioase și suficiente pentru a realiza scopul ce și-a propus. Mobilizarea armatei s-a putut face în timpul prevăzut prin studii (unitățile de infanterie au întrecut, mai toate, efectivele fixate prin lucrările de mobilizare) și, dacă nevoile materiale ar fi fost numai în parte satisfăcute, armata nu ar fi fost lipsită de calitățile operative și ar fi putut acționa în timpul prevăzut*⁵⁵.

În concluzie, putem afirma că, urmare a activității laborioase a generalilor și ofițerilor din Marele Stat Major aflați sub comanda generalului de divizie Constantin Christescu, armata română a fost în măsură ca, la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, să susțină decizia politică, în frunte cu Regele Ferdinand I, de reintrare a României în Război de partea Antantei și de continuare a luptei pentru făurirea Statului Național Unitar Român.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, fond Marele Cartier General, Secția 3 Operații, 1917.
2. ***, Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Poliției, 1918.
3. ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988.
4. ***, Ministerul de Război, *Anuarul Armatei Române pe anul 1920*, Atelierele Grafice SOCEC, București, 1921.
5. Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, Ion Rîșnoveanu, *Războiul de Întregire (1916-1919). Comandanți militari români*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2016.
6. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. III, Editura Casei Școalelor, București, 1925.
7. Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897/1924*, vol. III, 1917/1918, Editura Scripta, București, 1927.

⁵⁵ *Ibidem*.